

Қазақстанның XIV - XV ғасырлардағы сәулет өнері.

7 сынып

**Мына тарихи даталарға сәйкес
келетін тарихи оқиғаларды атаңдар.**

1312-1342 ж.ж _____

1370 жылы _____

**Мына тарихи даталарға сәйкес
келетін тарихи оқиғаларды атаңдар.**

1155 жылы _____

1348-1362 ж.ж _____

6 ай _____

Тарихи сынақ хат

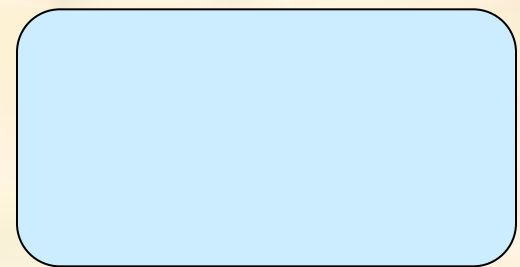
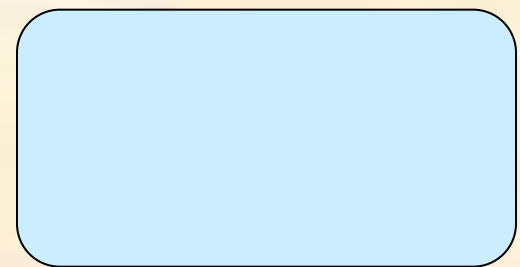
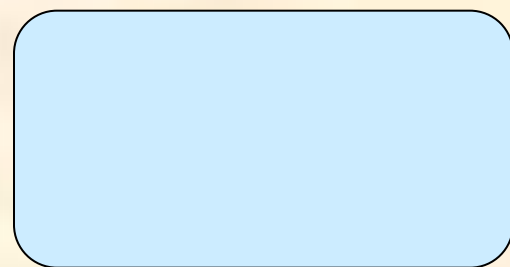
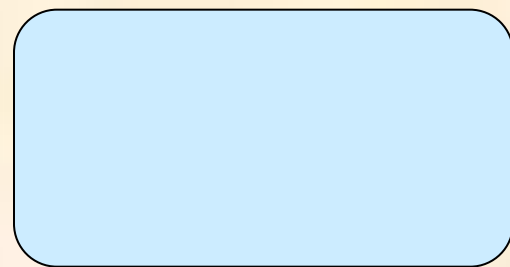
- Мәдениет түрлері _____ мәдениет және _____ мәдениет.
- XIII ғасырда _____ шөлдеп келе жатқанда қыпшақтар _____ сусын берді дейді ол “_____”.
- Ауыз әдебиетінде кең тараған ертегілер _____

- XIV-XV ғ Қазақстанда ру тайпаларының әдеби туындылары _____ түрінде дамыды.
- Аспаптық музыка туындылары _____ деген күйлері белгілі.

1. Ағаштан жасалған ыдыс – аяқ түрлері
2. Зергерлік бұйымдар.
Зергер адам – зерлі адам .
3. Ер тоқым.

**Рухани
мәдениет**

«Ойлан тап»

№	Аты – жөні	Еңбектері	Не айтылады?
1	Хорезми	“Хұсрау мен Шырын”	
2	Дурбек	“Мухаббатнама”	
3	Кутб	“Жүсіп - Зылиха”	

Сабақтың тақырыбы:

**Қазақстанның XIV – XV
ғасырлардағы сәулет өнері.**

Сабақтың мақсаты:

- **Білімділік:** Қазақстанның XIV – XV ғасырлардағы сәулет өнерін, қолданбалы өнер, архитектуралық құрылыс жүйелері туралы білімдерін арттыру.
- **Дамытушылық:** Оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыру, өз бетімен жұмыс жасауға дағдыландыру, ойлау, іскерлік қабілеттерін дамыту.
- **Тәрбиелік:** Оқушы санасына туған халқына деген құрмет пен мақтаныш сезімін ұялату, ұлттық рух енгізу, тіл мен дін мәдениет мұрасын, тарихын құметтеуге тәрбиелеу.

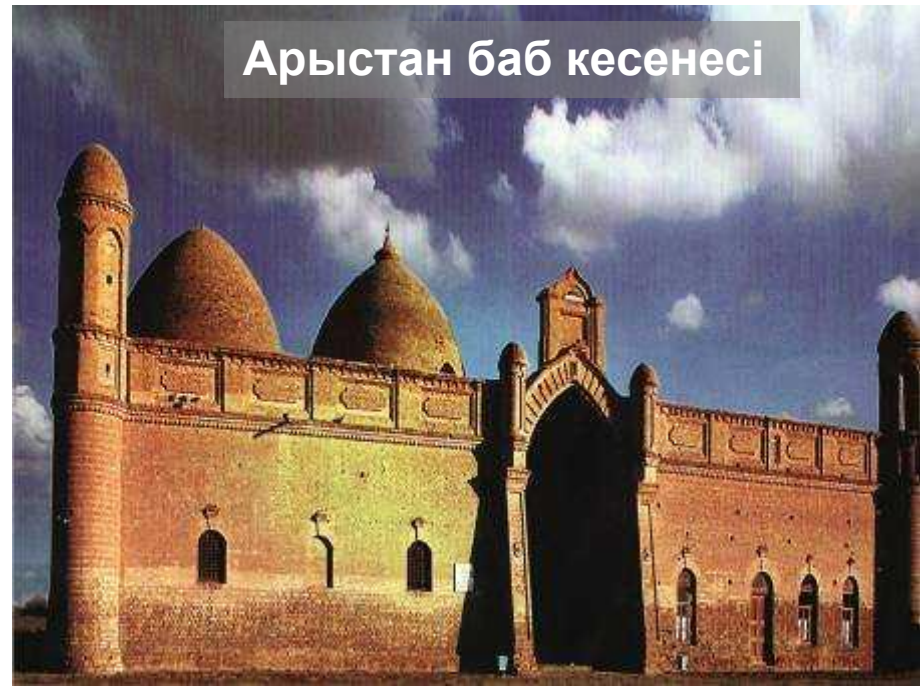
Жоспары:

- **Сәулет өнері.**
- **Қ.А.Йасауидің кешенді кесенесі.**
- **Алаша хан кесенесі. Көккесене.**
- **Рабиға Сұлтан Бегім кесенесі.**
- **Отырар.**
- **Қолданбалы өнер.**
- **Пысықтау сұрақтары.**

Алаша хан кесенесі,
X-XI ғ. Сәулет өнерінің туындысы

Арыстан баб кесенесі

Айша Бибі кесенесі XI-XII ғ

Йасауидің кесенесі

Менің хызметтерімді дана етсін, Сөзімді дос қылып мақсатына жетсін...

Қ.А.Йасауи

Йасауидің мүрдесі қойылған жай

**Қазандық – кесененің ортасында
орналасқан, 1399 жылы Әмір
Темір құйдырған**

**Кітапхана төбесі алты
қырлы күмбезбен
көмкерілген шұңғыл
ойықтарының
әсерінен созылықы болып
көрінетін шаршы бөлме**

Кіші Ақсарай

Үлкен Ақсарай

Күйдірілген кірпіш бетіндегі өрнек

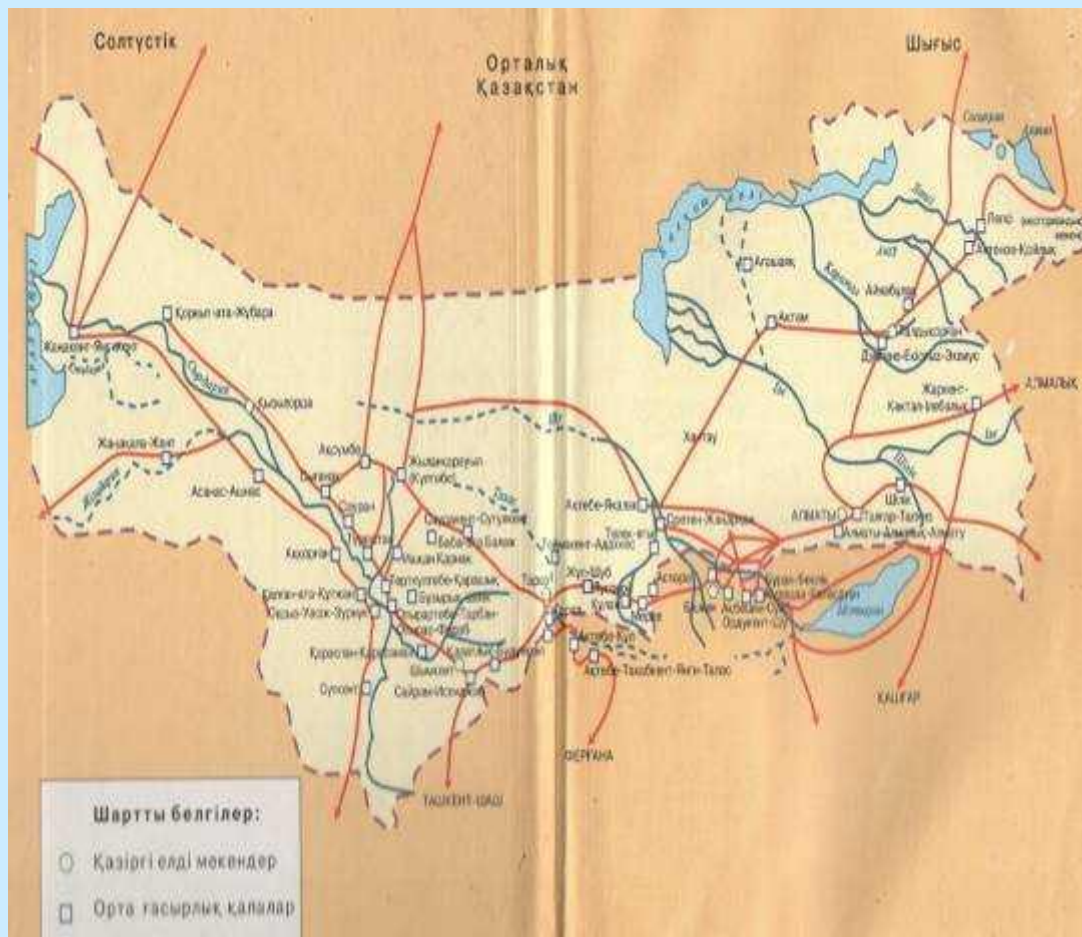

Алаша хан кесенесі

Ұлытауда Қаракеңгір өзенінің оң жағасында орналасқан. X-XI ғ сәулет өнерінің туындысы.

Орта Азия сәулет өнерінде кездеспейтін ерекшелік төбесіне баспалдақпен көтеріледі. Қазақтың дәстүрлі оюы таңдай, жүрекше өрнегі қолданылған.

Көккесене – Ақ Орданың астанасы болған.
Сығанақ қаласының маңында
Төменарық деген жердің солтүстік - батысында
8 км жерде орналасқан.
Ерекшелігі: кілем сияқты өрнек үлгісімен өрілген, төбесі күмбез
секілді. Бүгінгі күнде тек кесененің жұрнағы қалған.

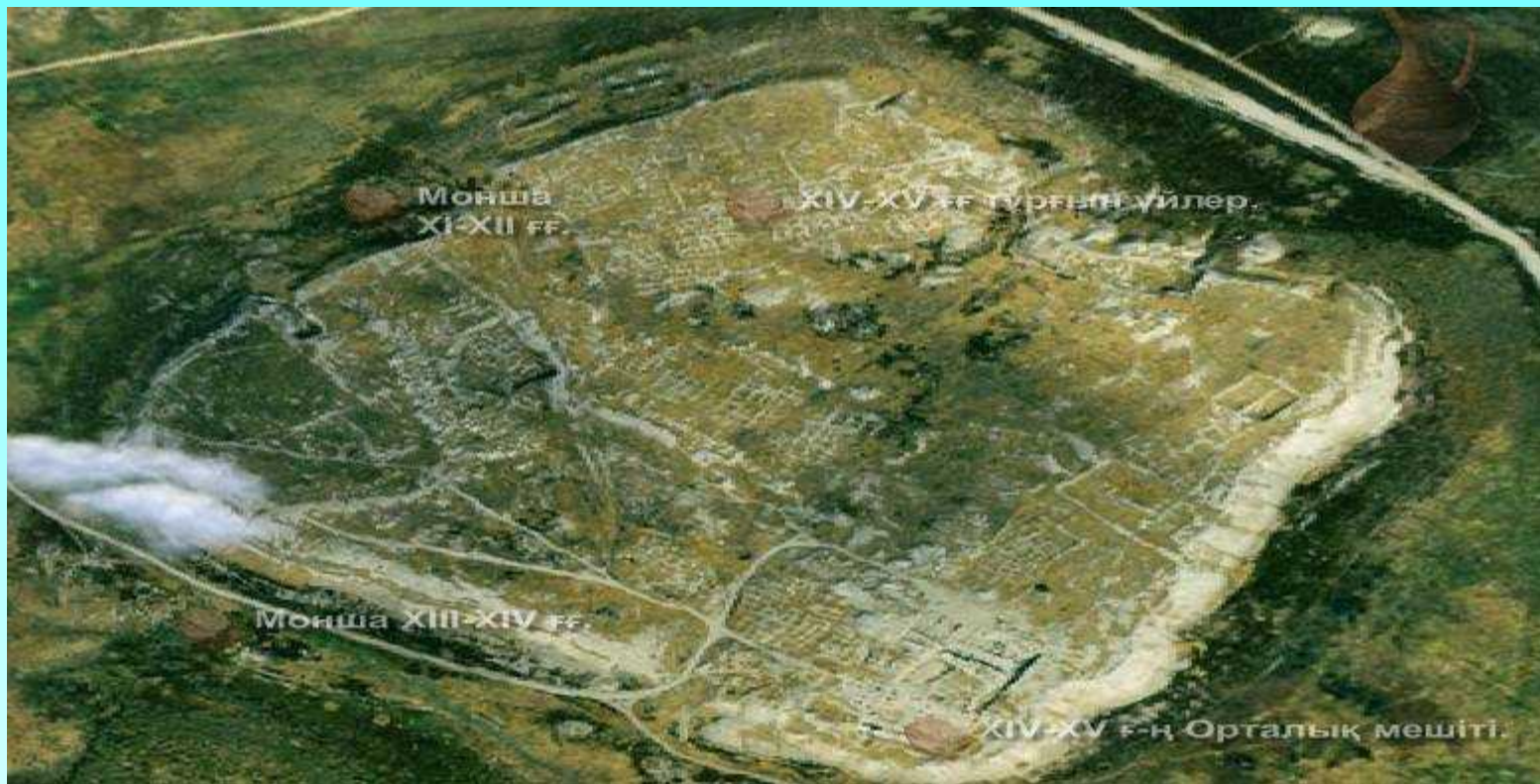
Белгісі болса – жолдан жаңылмас,
Білімі болса – сөзден жаңылмас.
М.Қашқари.

Рабиға Сұлтан Бегім кесенесі

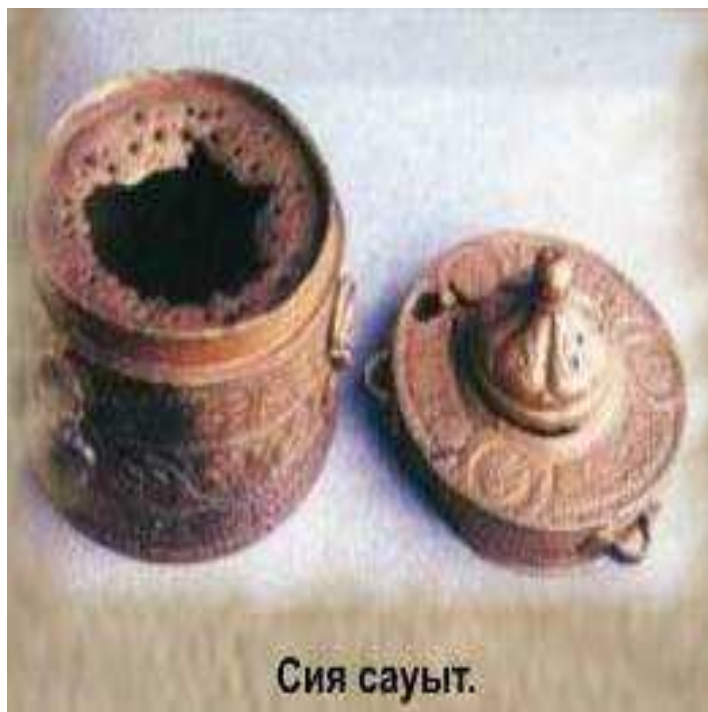
Рабиға Сұлтан Бегім кесенесі - XV ғасырдың екінші жартысында салынған. А.Йасауи кесенесінің Шығыс жағынан 60м жерде орналасқан, 5 бөлмеден тұрады. XIX ғасырдың соңында қираған. Төбесіндегі күмбезі А.Йасауидың кесенесінің ішінен табылған. Қалай келгені белгісіз. 1485 жылы қайтыс болған ол Әмір Темірдің ұлы Ұлықбектің қызы екені жазылған. 1895 ж қараусыздықтан бұзылып кеткен, қалған бөлігі 1950-1957 ж археологиялық қазба жұмыстарынан кейін кірпіштері Ахмет Йасауи кесенесіне жөндеуге жұмсалған деген дерек бар. Зерттей келе кесененің астыңғы сағанасында 5 адамның мүрдесі табылған. Ортасындағы Рабиғаның мүрдесі деген болжам бар.

“Отырар – даналардың отаны”.

“Рухы өр, тәні бекем, қайсар қала Отырар”.

Отырар – археологиялық зерттеу нәтижесінде табылған мешіт, монша сияқты қоғамдық құрылыс орындарының орны табылған, оларды түрлі – түсті әйнек сырлы кірпіштермен безендірілген. Моншалар назар аударарлықтай болған X IV- XV ғ. салынған моншалар 13,5x16,5 м болса, кейін 17x15,5 м болған. Астынан қыздырылатын Шығыс моншасы үлгісімен салынған. Түркістан, Тараз, Отырар қалаларында табылған.

Сия сауыт.

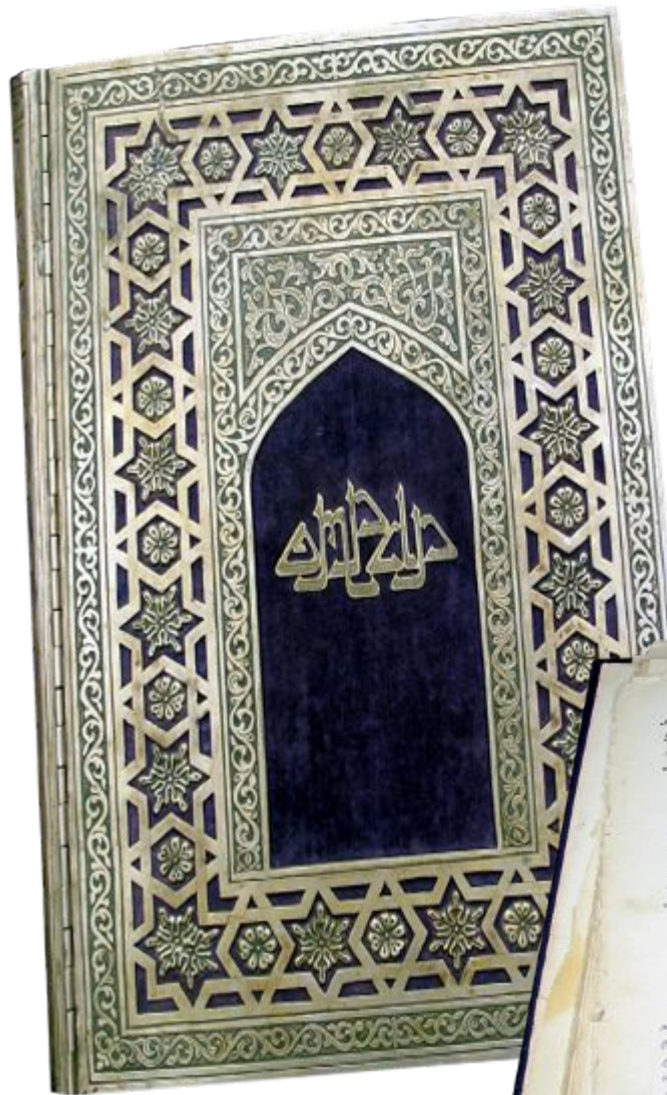

Шыны графин XIII ғ. Отырар.

Ескі Отырар

Handwritten text in Cyrillic script, likely a letter or document. The text is written in dark ink on aged, slightly yellowed paper. The handwriting is somewhat cursive and dense. There are several lines of text, some of which appear to be signatures or dates. The text is arranged in a roughly rectangular block on the page.

Two pages of handwritten text in Cyrillic script, continuing the document or letter. The text is written in dark ink on aged paper. The handwriting is consistent with the top page. There are several lines of text, some of which appear to be signatures or dates. The text is arranged in a roughly rectangular block on the page.

Қолданбалы өнер

- Қолданбалы өнер- өнер атаулының ішіндегі ең күрделісі, үлкен шығармашылықты қажет етеді. Кез келген сәулеттік құрылысты жасаған соң әрленуіне көңіл бөлу керек, болмаса шыққан шығын зая кетеді. Сондықтан құрылысшылар әдемілеуде қолданылбалы өнерді пайдаланған. Жаңа үлгілері қалыптаса бастады, күмбез шатыр пайда болды. Күйген кірпіштен бір жағын түрлі- түсті әйнек сыр жағылған кірпішті пайдаланды. Оның сыры әлі күнге ашылмаған. Орта ғасырдағы құрылыс материалдарының сапалы жасалуынан сәулет өнерінің жоғары деңгейде болғанын көреміз.

XX – XXI ғ. Сәулет өнері. Астана қаласы.

Жаңа сабақты бекіту

- Сәулет өнері деген қандай өнер?
- Алаша хан кесенесі қай жерде, қандай ерекшелігі бар?
- Қ.А.Йасауи кесенесін кім салдырған, құрылыс жүйесі?
- Археологиялық зерттеуде қандай сәулет өнерінің ескерткіштері белгілі болды?
- Отырар қаласынан табылған қоғамдық құрылыс орындарын ата?
- Қолданбалы өнер қандай өнер?

Кім ұшқыр?

		О								
		Т								
		Ы								
		Р								
		А								
		Р								

1. XIV – XV ғасырдағы ертегі?
2. Қ.А.Йасауи кесенесі орналасқан қала?
3. Көккесене қай қаланың маңында орналасқан?
4. XIV – XV ғасырда салынған кесене?
5. Түрік дәуірінен бастау алған әдебиет?
6. Шығыс елдеріне еліктетіп салынған монша қай қалада табылған?

Үйге тапсырма

§33 Қазақстанның XIV – XV ғасырлардағы сәулет өнері.

а) Қожа Ахмет кесенесіне әңгіме жазу

ә) Отырар ойранының зардаптары туралы реферат жазу

Пайдаланылған әдебиеттер:

- . Қазақстан тарихы анықтамасы 5-11 сынып, 2005 жыл
- 2. Қожа Ахмет Йасауи. Байниетова Сәуле 2007 жыл
- 3. Батырлар жыры. Көптомдық А. 1986-1990 жыл
- 4. Қазақстан архитектурасы А. 1959 жыл
- 5. Қазақ халқының қолөнері А.1995 жыл

**Құм астындағы тарихты сілкіп тастап
өткеннен сыр шертер уақыт жеткені
қашан, міне сол ата бабаның тарихын
ашып зерттеп зерделеу жас ұрпақ
сенің қолыңда, елің үшін еңбек ет. Іске
сәт!**